

*Rusmir ČIŠIĆ
Tihomir ROZIĆ
Ante ŠAIN*

**IZVJEŠĆE O STANJU PROJEKTA
STARI MOST U MOSTARU
OD 1. 7. 2004. DO 31. 12. 2004.**

1. Radovi na izgradnji Starog mosta

Od 1. 7. 2004. do 23. 7. 2004. kada je obavljena ceremonija otvaranja Starog mosta radnici turske kompanije ER-BU radili su isključivo na završnim aktivnostima oko uređenja Starog mosta i uže okoline.

Sl. 1. *Nanovo sagrađeni Stari most u Mostaru.*

Najveći dio vremena posvećen je generalnom brušenju i čišćenju kaldrme mosta, te kamene ograde mosta.

Također veliki zadatak imao je podizvođač turske kompanije ER-BU, domaća kompanija ŽGP-Sarajevo koja je vršila uklanjanje teških betonskih stubova koji su nosili cjelokupnu tešku lučnu skelu. Ovo nije bio lagan zadatak, jer se cijela operacija izvodila ručno, koristeći teške pikanere.

Rad na ovoj poziciji odvijao se u dvije smjene, te je zahtijevao maksimalno zalaganje svih radnika, kako bi se blagovremeno navedena pozicija izvršila. Radnici kompanije ŽGP-Sarajevo u potpunosti su završili 10. 7. 2004. navedenu operaciju. Radnici ER-BU-a su također izvršili sanaciju obalnih zidova mosta.

Ronilačke ekipe turske kompanije ER-BU vršile su čišćenje korita rijeke Neretve na lokalitetu Starog mosta, te čišćenje kula, uklanjajući portalni kran i tešku platformu. Radove na uređenju desne nizvodne obale, te izradu ambijenta za održavanje ceremonije otvaranja mosta, bio je iznimno težak i odgovoran posao. Investitor ovih radova bilo je Gradsko poglavarstvo, projektno rješenje dao je projektni biro u Mostaru Fondacije Aga Khan, dok je izvođač radova bila domaća kompanija HP-Investing iz Mostara.

Vremensko razdoblje izvođenja svih radova trajalo je 12 dana s radom u dvije smjene. Navedena kompanija je sve radove uspješno privela kraju 21. 7. 2004.

Sl. 2. *Kompleks Starog mosta.*

Počeo je 1. 7. 2004. tehnički prijem mosta od državne komisije koja je brojala deset stručnjaka kako iz Bosne i Hercegovine, tako i iz Republike Hrvatske.

Poslije detaljnog pregleda mosta komisija je pristupila detaljnoj analizi projektne dokumentacije.

Rad komisije završen je 15. 7. 2004. tako da je Ministarstvo za prostorno uređenje i okoliša FBiH 22. 7. 2004. prosljedilo upotrebnu dozvolu za most.

PCU je navedenu dozvolu službeno prosljedila Gradskoj vladi grada Mostara, te Odjelu za urbanizam i prostorno uređenje gradske uprave.

Dobivanjem navedenog dokumenta PCU je službeno izgrađeni Stari most pustio na korištenje svim građanima Mostara i cijeloga svijeta.

Sl. 3. Završna slika Starog mosta.

2. Radovi na izgradnji kula Tare i Halebije

Moramo istaći da je izvođač radova na kulama i objektima, koji se nalaze između mosta i kula, uspješno priveo sve radove, pa čak i prije ugovorenog roka.

Od 1. 7. 2004. do 23. 7. 2004. uglavnom se radilo na generalnom čišćenju navedenih objekta, te je izvršen interni tehnički prijem objekta.

Također je Ministarstvo za prostorno uređenje i okoliš FBiH izvršilo imenovanje tehničke komisije za tehnički prijam kula i objekta između mosta i kula.

Komisija je detaljno pregledala navedene objekte, a potom pristupila detaljnoj analizi cjelokupne dokumentacije.

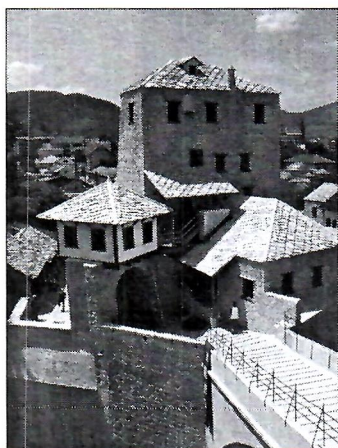
Primjedbe državne komisije za tehnički prijem bile su sljedeće:

- 1 - uraditi bolju ventilaciju u kulama i objektima,
- 2 - dostaviti izvedbeni projekt električnih instalacija,
- 3 - dostavili konačno izvješće arheologije.

Pod stavkom 2.1 PCU je dao tehničko rješenje koje je komisija prihvatila. Ugradnjom odgovarajućih mrežica na otvorene prozore u kulama stvoreni su uvjeti prirodne ventilacije. Ovim načinom svi zidovi na kulama osloboženi su vlage, koja svojim djelovanjem uništava objekt.

Izvedbeni projekt električnih instalacija dostavljen je 28. 12. 2004.

Pod stavkom 2.3 izvješće arheologije nije riješeno. PCU je u više navrata pismeno od supervizora na kulama, kompanije *Omega Engineering*, zahtijevao da se dostavi navedena dokumentacije, što nije urodilo plodom.

Sl. 4 i 5. Kompleks kule Halebije.

PCU je također 15. 11. 2004. u svojim prostorijama organizirao zajednički sastanak izvođača radova na kulama *Joint venture, Omega Engineering* (direktorica kompanije Jelica Peković) i PCU, ali ni ovaj sastanak nije donio željene rezultate.

Za vrijeme misije Lawrence Hannaha i Vesne Frančić u PCU dotakli su se 14. 12. 2004. i ovog problema. Donešen je zajednički zaključak da se 20. 12. 2004. uputi još jedno pismo kompaniji *Omega Engineering* s molbom da izvrši svoje ugovorene obveze, te tako omogući PCU da izvrši uplatu zaostalih situacija (posljednja situacija za nadzor na mostu, posljednja situacija za nadzor na kulama).

Ako bi traženi arheološki izvještaj dostavili tehničkoj komisiji za prijem kula, ona bi ovaj konačni zapisnik prosljedila Ministarstvu za prostorno uređenje i okoliš FBiH, a navedeno Ministarstvo bi u tom slučaju izdalo uporabnu dozvolu za kule i objekte između mosta i kula.

PCU je također završio prvu fazu radova na četiri objekta koji se nalaze na samom lijevom prilazu mosta. Za izradu prve faze Svjetska banka je odobrila 50.000 €.

PCU je uputio Gradskoj vladi grada Mostara pismo u kojem je predložio da grad preuzme završene objekte, a potom provede natječaj za odabir korisnika navedenih prostora.

Gradska vlada grada Mostara nije željela prihvatiti navedeni prijedlog PCU, tako da su svi završeni objekti izvan upotrebe.

Nadamo se da će buduća Agencija *Stari grad* završiti sve aktivnosti oko korištenja navedenih prostora.

Sl. 6 i 7. Kompleks kule Tare.

3. Ceremonija otvaranja Starog mosta u Mostaru

Pripreme za održavanje ceremonije krenule su u ožujku 2004. pod pokroviteljstvom Predsjedništva Bosne i Hercegovine. Ovo smatramo vrlo važnim trenutkom. Simbolički gledano, Stari most je povezao sve ljude Bosne i Hercegovine, te sve političare Bosne i Hercegovine u jednu ideju, a to je ideja suživota i mira na ovim prostorima. Grad Mostar je cijelo pripremno razdoblje živio za trenutak otvaranja Starog mosta, te s posebnom željom očekivao 23. 7. 2004. Ovaj dan će sigurno biti zapisan u povjesti grada Mostara kao jedan od najradosnijih dana poslije teškog i rušilačkog rata.

Izgradnjom Starog mosta čovječanstvo je još jednom pobijedilo mržnju, fašizam i krenulo u bolju i svjetliju budućnost.

Navedenog dana stigle su ogromne delegacije, te predstavnici svih veleposlanstava akreditirani u Bosni i Hercegovini, predsjednici pojedinih vlada stranih država, predstavnici Svjetske banke, UNESCO-a, Fondacije Aga Khan, OHR-a i drugi. Ogroman broj novinara, stranih i domaćih, televizijske kuće, jednom riječju, svi su željeli prisustvovati toj velikoj ceremoniji.

Sl. 8. Pripreme za ceremoniju otvaranja Starog mosta.

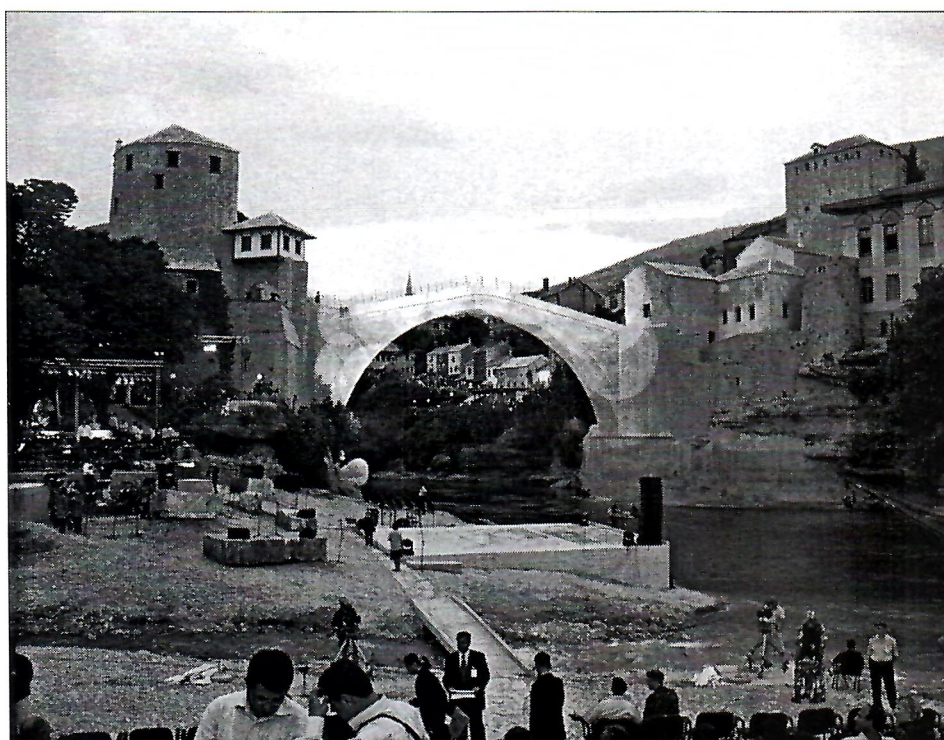
Stari most je ponovo ušao u žižu interesiranja cijelog svijeta, baš kao i davne 1993. god. kada su fotografije rušenja Starog mosta obišle cijeli svijet.

Umjetnički program, koji je pripremljen pod režiserskom palicom domaćeg redatelja Sulejmana Kupusovića, bio je veličanstven.

Poslije izvedenog programa uz veličanstveni vatromet rijeka gostiju i turista krenula je preko obnovljenog Starog mosta.

Gradani Mostara su s posebnim oduševljenjem i divljenjem pozdravili otvaranje Starog mosta.

Sa sigurnošću možemo tvrditi da je to bio najveći trenutak od prekida rata na ovim prostorima. Svi su govorili da je grad Mostar ponovo dobio svoj simbol grada, te da je Stari most postao ponovo simbol mira i ljubavi na ovim prostorima. Posjet predsjednika Svjetske banke Wolfensohna 6. 9. 2004. gradu Mostaru i Starome mostu ostat će zapisan kao iznimno značajan posjet dragog čovjeka i prijatelja koji je podržao ideju o gradnji Starog mosta i dao punu podršku.

Sl. 9. Pripreme za ceremoniju otvaranja Starog mosta.

Sl. 10. Ceremonija otvaranja Starog mosta.

Sl. 11. Vatromet na ceremoniji otvaranja Starog mosta.

4. Komponenta susjedstva

Na posljednjem objektu iz komponente susjedstva, radovi su krenuli 7. 6. 2004.

Izvođač radova je kompanija *HMS* iz Sarajeva.

Po dinamičkom planu radovi su trajali 90 dana.

Izvođač radova je u potpunosti ispoštovao ugovorene obveze i radove na objektu Mlinica u potpunosti završio 7. 9. 2004.

Tehnički prijem objekta je izvršen, te radovi ocijenjeni vrlo visokom ocjenom.

Navedeni objekt također nije u funkciji, jer Gradska uprava nije željela provesti natječaj za izbor korisnika navedenog prostora. Vjerujemo da će PCU i ovaj objekt predati budućoj Agenciji *Stari grad*.

Sl. 12. *Mlinica Buka*.

5. Objekti tri naroda

Lawrence Hannah stigao je 17. 9. 2003. u misiju na projekt Starog mosta. Prigodom ovog posjeta izvršene su detaljne analize svih finansijskih sredstava za svaku poziciju rada, pa tako za objekte tri naroda. PCU je prihvatio uraditi na svakom objektu prvu fazu radova, što bi značilo zatvaranje objekta, krovova, otvora, dok će završne radove na objektima morati uraditi korisnik navedenih objekta. S Gradskom upravom grada

Mostara dogovoreno je da natječaj obavimo za objekt HKD *Napredak*, a potom na objektima Vakufski dvor i Vladikin dvor. Svjetska banka je također još jednom naglasila da sanacija navedenih objekata mora biti završena do 31. 12. 2004., kada se cjelokupan projekt završava. Za objekt *Napredak* služba nabavke je u potpunosti provela odgovarajuću proceduru, te dobila suglasnost od Svjetske banke na natječajni dokument, a potom je PCU proveo javni natječaj. U 14.00 sati 19. 5. 2004. održano je javno otvaranje pristiglih ponuda.

1. <i>Tehnobeton</i> Varaždin	1.175.486,76 KM
2. <i>Habitos</i> GMB Joint Venture	748.833,51 KM
3. <i>Vranica</i> DD Mostar	357.650,40 KM
4. <i>Arhitekt</i>	nije dostavio javnu ponudu
5. <i>Hering</i> Široki Brijeg	778.538,39 KM
6. <i>Gradnja</i> Bišina	688.654,46 KM
7. <i>Rullmo</i> D.O. Mostar	653.120,00 KM
8. GP <i>Građevinar Fajić</i>	639.618,89 KM
9. <i>Grazit</i> Mostar	716.905,00 KM

Poslije analize pristiglih ponuda PCU je uputio izvješće u Svjetsku banku. Svjetska banka je uputila 24. 6. 2004. dopis u kojem je zatražila obnovu natječaja za devet kompanija koje su dale ponude iz razloga što se nije otvorila ponuda kompanije *Arhitekt*. Ponovljeni natječaj izvršiti u roku od 14 dana. PCU je prihvatio predloženi prijedlog Svjetske banke, te 28. 6. 2004. uputio natječajni dokument navedenim kompanijama.

HKD Napredak

PCU je pristupio 12. 7. 2004. otvaranju pristiglih ponuda za objekt *Napredak*. Od deset pristiglih ponuda najpovoljnija ponuda bila je ponuda kompanije G. P. *Građevinar Fajić*. Poslije završene natječajne procedure PCU je uputio konačno izvješće u Svjetsku banku kako bi dobio suglasnost za najpovoljniju ponudu. Pošto je stigla suglasnost od strane Svjetske banke za najpovoljniju ponudu, PCU je pristupio potpisivanju ugovora s kompanijom *Građevinar Fajić*.

Radovi su krenuli 27. 7. 2004. Čišćenje objekta je trajalo desetak dana zbog velikog stupnja devastacije objekta. Poslije čišćenja i pripreme radilišta poslovi su krenuli punom dinamikom. U mjesecu kolovozu, rujnu, listopadu i studenome radovi su tekli velikim tempom, dok je u prosincu došlo do smanjenja tempa radova, jer su preostali fini radovi koji su zahtijevali veću preciznost prilikom njihova izvođenja. Prvom fazom radova na zgradi *Napredak* PCU je obuhvatio 80 % radova, tako da je vlasniku objekta ostalo postaviti parket, te izvršiti unutrašnje krećenje objekta.

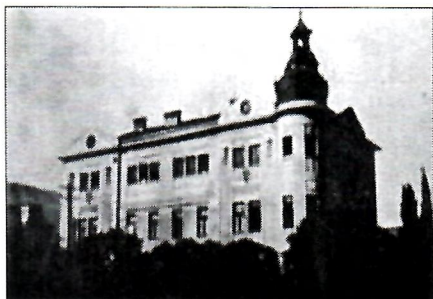
Posebno želimo istaći uređenje fasade objekta kojoj je vraćena njezina autentičnost.

Lawrence Hannah i Vesna Frančić posjetili su 13. i 14. 12. 2004. PCU, te se pri tome detaljno upoznali o radovima na objektima *Tri naroda*.

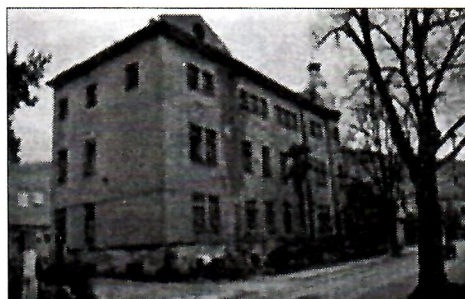
Za vrijeme posjeta zgradi *Napretka* nisu krili svoje oduševljenje o izvedenim radovima te kvalitetu radova. Posebno su istakli da je cijena izvedenih radova vrlo povoljna.

Navedeni objekt posjeduje 1500 m² korisne površine. Izvođač radova sve će radove izvršiti prema ugovoru, a to je 28. 12. 2004.

Poslije završenog tehničkog prijema PCU će objekt predati vlasnicima, kako bi pristupili ostvarenju druge faze i time objekt stavili u funkciju korištenja.

Sl. 13. Stara slika Napredka.

Sl. 14. Napredak u ruševnom stanju.

Sl. 15. Napredak nakon obnove.

Vakufski dvor

Pošto je provedena natječajna procedura, PCU je 28. 9. 2004. potpisao ugovor s izvođačem radova zajedničkim ulaganjem koje čini *Karadrvo* iz Kiseljaka i *Rullmo* iz Mostara.

Ovdje želimo istaći da navedeno zajedničko ulaganje čini jedna bošnjačka i hrvatska kompanija, što je za PCU i grad Mostar od posebnog značenja.

Radovi na objektu *Vakufskog dvora* krenuli su 29. 9. 2004. s iznimno velikim brojem ljudi, jer je navedeni objekt od 1800 m² korisne površine uz veliki stupanj devastacije.

Svakodnevnim boravkom nadzornog organa, staričara, te stručnih ljudi PCU osvajali smo kat po kat navedenog objekta.

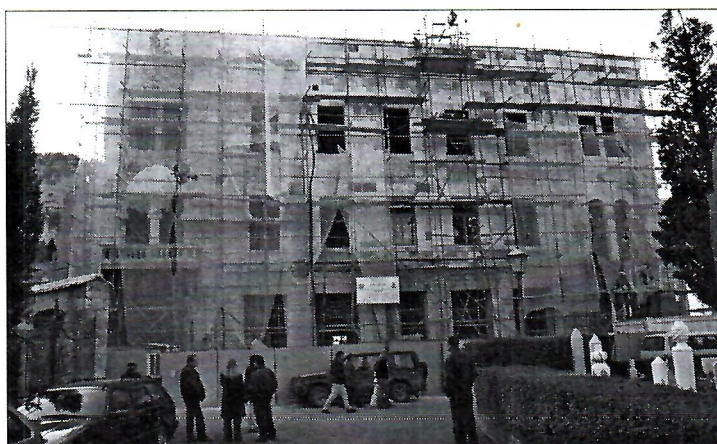
Svih devedeset dana koliko su trajali radovi boravilo je 30-40 radnika.

Sl. 16. Stara slika
Vakufskog dvora.

Sl. 17. *Vakufski dvor*
u razorenom stanju.

Sl. 18. *Vakufski dvor* u obnovi.

Prilikom obilaska ovog objekta konstatirano je da je za vrlo kratko vrijeme urađeno veoma mnogo posla. Na objektu je angažiran veliki broj podizvođača, tako da je cjelokupnu stolariju radila kompanija iz Šipova, krovnu konstrukciju izvođač je nabavio u Italiji, dok je ukrasne elemente na fasadi radila kompanija iz Kiseljaka.

Radovi na ovom objektu bit će također završeni do 30. 12. 2004.

Poslije završetka tehničkog prijema, PCU će objekt predati vlasniku kako bi se pristupilo ostvarenju druge faze radova.

Vladikin dvor

I za ovaj objekt PCU je proveo natječajnu proceduru, te 18. 10. 2004. potpisao ugovor s izvođačem radova G. P. *Građevinar Fajić*.

Izvođač je isti dan krenuo s radovima, jer je imao vrlo kratak rok za sanaciju radova.

Početak radova bio je usporen od predstavnika Pravoslavne crkve koji su tražili da im PCU dostavi svu projektnu dokumentaciju, a potom tražili određena pojašnjenja i izmjene na projektu.

U rješavanju ove problematike posebno želimo zahvaliti Pini Wik, članici Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine, te prof. dr Amiru Pašiću. Kada su svi nastali problemi u potpunosti riješeni, izvođač radova je uložio dodatne napore da bi izgubljeno vrijeme nadoknadio.

Objekt je veličine 1400 m² i zahtijevao je veliku pripremu, posebno u sanaciji betonskih ploča koje su dobrim dijelom bile devastirane za vrijeme rata.

Trenutno je angažiran veliki broj podizvođača tako da se završavaju elektroradovi, vodoinstalaterski radovi, završena je stolarija, malterisanje unutrašnjih zidova objekta, te radovi na sanaciji fasade objekta.

Sl. 19. Stara slika Vladikina dvora.

Sl. 20. Vladikin dvor u ruševnom stanju.

Svi radovi moraju biti završeni do 31. 12. 2004.

PCU će također formirati komisiju za tehnički prijam objekta, te zapisnički predati objekt vlasniku kako bi pristupio ostvarenju druge faze radova.

Sl. 21. Vladikin dvor u obnovi.

6. Dodatne aktivnosti PCU Mostar

U minulom razdoblju PCU je uložio velike napore na dobivanju upotrebne dozvole za most, te upotrebne dozvole za kule.

Tehnička komisija za tehnički prijem mosta brojala je deset eksperata iz Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske, koji su tijekom dva tjedna u srpnju izvršili detaljni pregled dokumentacije mosta, te detaljno pregledali cijeli most. Ocjene komisije za tehnički prijem bile su iznimno visoke, te je predsjednik komisije prof. dr Muhamed Zlatar posebno pohvalio rad PCU i svih graditelja mosta.

Ministarstvo prostornog uređenja i okoliša FBiH je dostavilo je 22. 7. 2004. potrebnu dozvolu za most, što je za PCU predstavljalo veliku olakšicu, a ujedno i veliko priznanje.

Komisija za tehnički prijem kula takođe je brojala deset članova. Na samom početku svoga rada Komisija je detaljno pregledala sve objekte, a potom pristupila pregledu projektne dokumentacije.

Sl. 22 i 23. Pohod delegacije Svjetske banke.

Dokumentacija je bila u cijelosti spremna, osim konačnog izvještaja za arheologiju kula, koji je bio dostavljen supervizoru kompaniji *Omega Engineering* na pregled.

U više navrata razgovarali smo, te razmijenili pisma, a potom održali određeni broj sastanaka, ali ništa nije urodilo plodom.

Za vrijeme misije Lawrencea Hannaha 13. i 14. 12. 2004. iznijeli smo navedeni problem, te zaključili da se napiše još jedno dodatno pismo,

koje bismo uputili direktorici kompanije *Omega Engineering* Jelici Peković, a kopije gradonačelniku Ljubi Bešliću, ambasadoru Republike Hrvatske u Bosni i Hercegovini Josipu Vrbošku i Vesni Frančić - Svjetska banka u kancelariju u Sarajevo. PCU je uputio 23. 12. 2004. navedeno pismo u nadi da će postići dogovor, te riješiti navedeni problem.

Također želimo naglasiti da je PCU zadržao dvije situacije, te ih nije dao u realizaciju, baš zbog nedostavljenog izvještaja arheologije kula.

Ovim postupkom *Omega Engineering* je u potpunosti zakočila rad tehničke komisije, koja ne može predati konačni izvještaj Ministarstvu prostornog uređenja i okoline da bi izdalo upotrebnu dozvolu za navedene objekte. PCU će nastaviti ulagati napore da bismo na kraju dobili upotrebnu dozvolu.

Grad Mostar čini velike napore da bismo ušli pod zaštitu UNESCO-a. Formiran je tim u koji su ušli i predstavnici PCU Tihomir Rozić i Rusmir Čišić. U pripremi ovog važnog dokumenta PCU je stavio na raspolaganje cjelokupnu građu o gradnji mosta, kula te uže jezgre Starog grada.

U 11 sati 23. 12. 2004. održan je veliki okrugli stol kojem je predsjedavao Rusmir Čišić, a prisustvovali su svi članovi vlade FBiH na čelu s premijerom Ahmetom Hadžipašićem.

Uvodnu riječ je dao gradonačelnik Ljubo Bešlić, a potom su govorili predsjednik vlade, te pojedini članovi Vlade. Posebno želimo istaći učešće ambasadorice Bosne i Hercegovine pri UNESCO-u Željke Zovko, te predstavnika Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine.

Sve prisutne članove okruglog stola (150 građana grada Mostara) detaljno o gradnji Starog mosta i kula upoznao je Tihomir Rozić, zamjenik direktora PCU.

Na kraju rada okruglog stola veliki broj prisutnih postavili su određena pitanja, te dali određene primjedbe i sugestije koje bi pomogle u izradi dokumenta za nominaciju Starog mosta i kula kod UNESCO-a.

Ulazak Starog mosta i užeg dijela starog grada pod UNESCO za kulturnu baštinu grada Mostara, pa i cijela Bosna i Hercegovina bilo bi od iznimne važnosti.

Na kraju želimo istaknuti da je 29. 12. 2004. na drugoj redovnoj sjednici Gradskog vijeća Mostara donesena odluka o formiranju Agencije *Stari grad*, čija je uloga vrlo važna za očuvanje baštine, te rada na uređenju ostalih objekata Starog grada. Navedena Agencija mora poslovati na ekonomskim osnovama, za što postoje idealni uvjeti. Pored ove Agencije grad Mostar treba osnovati zajedničku turističku agenciju na nivou grada.

Grad Mostar takođe mora izgraditi svu potrebnu infrastrukturu, izgraditi hotele, te osposobiti zračnu luku Mostar za prijem većih aviona.

Sl. 24 i 25. Okrugli stol o nominaciji Starog mosta pod zaštitu UNESCO-a.

Zajednička turistička agencija bi također trebala postići dogovor o suradnji s turističkim agencijama u Republici Hrvatskoj, u Srbiji i Crnoj Gori te turističkim agencijama grada Sarajeva i Međugorja.

Pošto se radi o posljednjem šestomjesečnom izvještaju PCU koristi priliku da se iskreno zahvali svim sudionicima u projektu od 1999. do 2004. god., a posebno veliko hvala Svjetskoj banci, UNESCO-u, Fondaciji *Aga Khan* i gradu Mostaru.